

ОСВІТНЬО-ВИХОВНІ ФУНКЦІЇ ДИТЯЧОГО МУЗИЧНОГО ТЕАТРУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

У статті визначено освітньо-виховні функції дитячого музичного театру в умовах інклюзивної освіти в контексті тріади: керівник-режисер, учасники-виконавці, батьки-глядачі. Кожна з цих ланок тріади створює виразову підсистему, а її цілісний комплекс підпорядковується сфері освітньо-мистецького контексту. Деталізована характеристика звукової музичної палітри театральної вистави є надзвичайно важливим чинником формування сценічних образів за участю дітей і підлітків з особливими потребами. Зважаючи на це, керівник-режисер має спиратися на весь свій попередній – життєвий, світоглядний, загальнокультурний, естетичний, педагогічний – досвід, щоб розвивати творчість дітей засобами театральної діяльності, враховуючи їхні психологічні та фізичні особливості.

Ключові слова: *освітньо-виховні функції; дитячий музичний театр; інклюзивна освіта; діти з особливими потребами; театральне спілкування.*

Постановка проблеми. Пошук нової ідеї функціонування в Україні позашкільних закладів, форм і методів творчого розвитку дали поштовх народженню самостійної галузі позашкільної педагогіки. Її існування ґрунтується на добровільності вибору особистісних інтересів дітей і підлітків у тій чи іншій діяльності. Специфіка позашкільної освіти вплинула на визначення її мети і завдань, які полягають у мотивації особистості до пізнання і творчості, створенні умов для її інтелектуального й духовного розвитку, задоволенні потреб через залучення до науково-експериментальної, дослідницької, дозвіллево-розважальної та іншої діяльності у вільний час; задоволення потреби особистості у професійному самовизначенні і творчій самореалізації; створення системи пошуку, розвитку та підтримки здібних, талановитих і обдарованих дітей і підлітків.

Позашкільна освітньо-мистецька галузь має різножанрову систему. Серед цієї системи слід виділити дитячий музичний театр, який сприяє реалізації унікального ефекту взаємодії мистецтва і освіти дітей і підлітків з особливими потребами. Через театральну діяльність особистість виявляє себе у зовнішньому світі, активно перетворюючи соціальне і духовне середовище. Вихованці театального колективу за гуманного керівництва педагогів і батьків змінюють себе, розвивають свої емоції і почуття, навички і поведінку, збагачують знання. У театральному мистецтві буття дитини та підлітків з особливими освітніми потребами відбувається як безперервний процес опанування й здійснення різних видів мистецько-естетичної, творчої та комунікативної діяльності, результатом яких є створення якісно нових духовних цінностей особистості, розвиток її здібностей і талантів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні психологічні та педагогічні дослідження у сфері інклюзивної освіти зазначають, що загальна система освіти, зокрема й позашкільна, має вчасно реагувати на особливі потреби вихованців, забезпечуючи їм належні умови для отримання знань і вмінь (І. Бабій, Г. Батищева, О. Вознесенська, А. Капська, А. Колупаєва, Г. Лактіонова, Д. Левчук, А. Москаленко, Ю. Найда, В. Панок та ін.). О. Комаровська, О. Кондрацька, О. Коротчук, Н. Миропольська, І. Омельченко, О. Олексюк, Г. Падалка, Л. Паньків та ін. розробили методику діагностики та особистісного розвитку дітей і підлітків з особливими освітніми проблемами засобами мистецтва. Н. Гуз, В. Водяна, З. Сергійчук, М. Стельмахович та ін. наголошують, що важливою особливістю художнього розвитку дітей із певними вадами є їхнє істотне культурне збагачення через театральне мистецтво, предметом якого завжди було естетичне, моральне і національне виховання особистості (теоретичний аналіз вищеназваних досліджень див. у дисертації автора (Лавриш, 2008)).

Нині гостро постали проблеми спрямування дітей і підлітків з особливими потребами на життя в гармонії з усесвітом і самим собою. Театральна діяльність спроможна органічно вирішувати комплекс необхідних освітньо-виховних і корекційно-розви-

вальних завдань, які б активізували мотиваційну сферу, творчі можливості, емоційно-вольову готовність до практичного втілення сценічних образів (Дудчак, 2007). Однак за межами спеціального дослідження залишається систематизація функцій дитячого музичного театру позашкільного закладу в умовах інклюзивної освіти.

Мета статті – розкрити роль дитячого музичного театру як жанростворювального позашкільного закладу в умовах інклюзивної світи, визначити його освітньо-виховні функції, дослідити особливості сценічної дії у художньому відтворенні образів, визначити шляхи розвитку дітей і підлітків з особливими потребами засобами театральної діяльності.

Методи дослідницького пошуку: теоретичні – аналіз психолого-педагогічної, музично-театральної та науково-методичної літератури з порушеної проблеми, узагальнення теоретичних та експериментальних даних; емпіричні – спостереження, опитування, бесіди, творчі завдання, створення ситуацій успіху, регуляція вольових зусиль, групова дискусія.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових досліджень дав нам змогу засвідчити, що дитячий музичний театр може бути самостійною виховною установою з визначеними функціями – естетичною, художньо-творчою, педагогічною, світоглядною, пізнавальною, виховною, комунікативною, ціннісною (В. Абрамян, С. Дубнова, Т. Леваньшина, А. Михайлова та ін.) (Лавриш, 2008). Місія дитячого музичного театру в умовах інклюзивної освіти полягає у використанні закономірностей театру і музики в педагогічному процесі як елементу загальної системи виховання.

Звернемо увагу на особливості театального жанру з його художнім стилем, який відгукується на емоційно-ритмічні особливості вихованців, рух сюжету, характер теми, специфіку музичного розвитку. Музичний дитячий театр, як осередок сценічного мистецтва, сприймається особистістю через призму сукупності засобів виразності. Дослідники театального мистецтва (Л. Барабан, В. Василько, М. Євреїнов, О. Кисіль, О. Клековкін, та ін.) звертають увагу на визначення театральності, у зв'язку з чим постала потреба віднайти її характерні особливості саме в дитячому музичному театрі. Театральність як

основний нерв театру базується переважно на сукупності відповідних засобів виразності: синтетична природа театру, колективна творчість, духовно-практична діяльність, орієнтація на позатекстову музичну палітру тощо.

Музичний дитячий театр формує свідомість підлітків, їхнє художнє мислення і смаки, естетичну культуру, яка є визначальною, оскільки саме вона наділяє підлітків сенсом і вмотивовує до театральної діяльності. На нашу думку, варто враховувати індивідуальні та вікові психологічні особливості підлітків – чутливість, інтенсивність і безпосередність емоцій, яскравість проявів темпераменту, вразливість і суперечливість внутрішнього світу, «активність, ефективність мовної жестово-мімічної поведінки дитини». В останньому вислові звернімо увагу на дотичне до театральності слово «жест», яке в контексті філософії театру Л. Курбаса (2022) наповнюється не лише пластичним, але й дієвим змістом – жест як демонстративна дія. Глибоке усвідомлення цієї проблеми розкриває нові можливості дитячого музичного театру та спонукає до пошуку новітніх шляхів реалізації його педагогічних потенцій в умовах інклюзивної освіти. Остання спирається на те, що пізнання особистості здійснюється крізь призму її естетичних потреб і власні ціннісні виміри, які підпорядковані самопізнанню й самовираженню, через них вихованці з особливими потребами прагнуть бути зрозумілими (А. Богданюк, М. Бриль, К. Бовкут, В. Бондар, В. Вілков, Л. Жабицька, О. Комаровська, Н. Косінська, Л. Остролуцька, Н. Попова та ін.) (Лавриш, 2008).

Участь дітей і підлітків з вадами розвитку в театральній діяльності дає їм можливість відволікатися від реалій, перенестися на деякий час у сферу вищих вартостей, не поринати в гострі проблеми життя, а відпрацювати і вивільнити психічну напругу через компенсаційні механізми втілення образів сценічної дії. Опосередковане вираження актуальних роздумів і переживань, об'єктивація природної фантазії розглядаються підлітками як засіб увиразнення об'єкта зображення – театального героя. Неймовірність сюжетних перипетій, художньо-театральні образи з їхніми емоціями й почуттями, життєвими

колізіями, успіхами й невдачами стають для учасників дійства основним об'єктом пізнання через мистецтво.

Процес пізнання для цієї категорії вихованців досить складна форма свідомого, інтелектуального та емоційного руху. Музично-театральна діяльність таких підлітків – це власна творчість, уява і фантазія, спрямовані на створення певного образу, який може отримати нову якість і самобутність. Однак вони намагаються зберегти все те найкраще, що порадив керівник колективу, який виступає домінантою і вибудовує загальну концепцію вистави. Л. Виготський (1991) підкреслює, що уява і творча діяльність залежать від набутого людиною досвіду та емоційного зв'язку між уявою та реальністю. Розмірковуючи про багатство уяви, психолог зазначає, щоб забезпечити розуміння образів, необхідно звести розрізнені уявлення вихованців у гармонічну систему. Л. Виготський переконливо показав, що ключовою проблемою дітей і підлітків із затриманнями розумового розвитку є специфічне відставання дії. Їхні думки, мотиви, пізній мовленнєвий розвиток, схильність оперувати незрозумілими словами, прагнення включити їх у текст під час виконання певної ролі дуже повільно реалізуються в діяльності. Далі, розглядаючи проблему психіки індивіда з особливими потребами, відомий учений говорить про те, що дитини, потрапляючи у творчу ситуацію, до якої не готова, бо її дитяча психіка ще не визріла з природних причин, не може засвоїти навіть простого тексту. Тому для вихованців музичних дитячих театрів в умовах інклюзивної освіти, які зазвичай живуть у своєму мікрокліматі, часі, мають обмежені розумові або фізичні можливості, керівник сам створює образно-психологічну тканину сценічної дії.

Найкращим полем для творчої діяльності керівника є образний мікроконтекст, завдяки якому відбувається більш глибоке розкриття змісту твору, поєднання позатекстового фону, поетичної канви, збереження стильової єдності й логічності образу. Художнє сприйняття стилістичної єдності як носія естетичної інформації залежить від якості мовлення, емоційності й образності. Психологічні прояви вихованців дитячого музичного театру вбирають у себе, окрім пізнання, оцінку, чуттєву безпосередність емоцій, які є наслідком вражень,

переживань, поринання у власний духовний світ. Духовні вібрації тексту передаються юним театралом через слово, жести, міміку, що дає змогу розкрити глибинні смисли, зашифровані в підтекстах, музичній палітрі, у результаті чого складається загальна сценічна дія вистави. Художній текст у сценічній дії визначає її духовність, акумулюючи в собі культурну, етичну, естетичну інформацію, емоційність і образність. Інформація, яка міститься в музиці або літературному тексті вистави, має бути логічною і зрозумілою для вихованців з особливими потребами. Закладений у тексті смисл підлягає в ході сценічної дії трансформаціям згідно з мовленнєвими можливостями дітей і підлітків. Так, поетичні тексти маленькі актори можуть змінювати, використовуючи свій особливий лексикон, своєрідну граматику відповідно до своїх можливостей. Керівник дитячого музичного театру, створюючи виставу, підбираючи текст, прогнозує його сприйняття виконавцями і глядачами.

Синтез мистецтв, музики і слова надзвичайно важливий у дитячому музичному театру. В центрі уваги створення музичної палітри вистави, яка характеризується процесуальністю образів і множинністю сприймання її змісту підлітками, постає питання самоідентичності музичного твору, його інформативності. На вибір музики як засобу художньої виразності театральної вистави впливає режисерський задум. На нашу думку, театральна музика є активним фактором драматургії. Вона має велике змістове значення: створює певну емоційну атмосферу, підкреслює основну мету художнього твору, конкретизує час і місце сценічної дії, характеризує персонаж, впливає на темп і ритм вистави. За драматургічною функцією музика може бути в гармонії з тим, що відбувається на сцені (співзвучний музичний фон), або створювати контраст. Музика уможлиблює цілісне бачення майбутньої вистави. Польська музикознавиця Зофія Лісси (1975) вважає, що музичний твір у сценічній дії є чийось особистісним одкровенням і постає як складник загальнотеатрального процесу.

Відповідно до висновків великого античного мислителя Платона, «музика здатна приносити насолоду, оскільки є своєрідним засобом тренування й виховання душі». Вона тривалий час залишається в емоційній пам'яті глядача і є рушієм

усвідомлення ними естетичних цінностей. Аналізуючи музичну палітру вистави, ми відзначаємо, що ідеї режисера (керівника) тісно пов'язані з музичним ритмом і пластикою маленьких акторів. Дітям і підліткам з особливими фізіологічними та психічними потребами притаманне прагнення до спілкування через музично-театральну дію. У цьому закладена й висока цінність музичного твору, майстерність «музичної адаптації» дітей, яка відкриває широке поле для аналітичних спостережень, певних узагальнювальних висновків щодо інформативності виразових музичних засобів. Подібні висновки щодо застосування музичної палітри в дитячому музичному театрі як діалогу композитора зі слухачем, поєднання естетичного переживання з раціональним смислом, який несе художній образ, ми зустрічаємо в дослідженнях О. Козаренко, О. Костюка, М. Мамардашвілі, В. Малахова, В. Панченко, Т. Чайки та ін. (Лавриш, 2008). Ми узагальнили нагромаджений у педагогічних дослідженнях матеріал цих авторів і дійшли висновку, що художній образ як символ театрального дійства викликає емоційно-емпатійне реагування на слово і музику, духовно-почуттєві переживання в процесі глибинного проникнення у сенс цілісного образу.

У світлі викладених вище позицій ми врахували, що діти та підлітки з певними вадами розвитку мають особливі пізнавальні потреби, які виявляються у двох формах і формуються залежно як від індивідуально-психологічних властивостей кожного, так і від умінь керівника дитячого музичного театру. Перша потреба полягає в засвоєнні початкових знань щодо театральної діяльності, а в другій домінує тенденція до поглиблення знань у ході творчого пошуку. На різних рівнях розвитку вони виступають як потреба вихованців аналізувати враження від твору, як чутливість до проблем, описаних у ньому. Перша форма є менш активною, ніж друга. Вихованці з неоднаковими формами вияву пізнавальної потреби різняться між собою за результатами художньої діяльності. Ті, які мають пізнавальну потребу в активному засвоєнні прозового або поетичного тексту, краще запам'ятовують фактичний літературний матеріал, оскільки в них сформована чітка система його зберігання. Діти та підлітки із слуховими або зоровими вадами не мають такого структуро-

ваного запам'ятовування, вони прилаштовуються завдяки власним емоційно-вольовим рисам, застосовуючи жестову мову, міміку, власні самобутні особливості. Емоційна регуляція цієї групи вихованців здійснюється засобами сценічної дії, де навчання ведеться через наслідування, повторення та синхронізовану діяльність (А. Капська, О. Коротчук, Т. Росік, М. Юдов та ін.).

Як зазначає Г. Васильєва (2021), мета інклюзивного навчання і виховання полягає в ліквідації соціальної ізольованості, що є наслідком негативного ставлення до людської різноманітності. Відправною точкою впровадження інклюзивного навчання є переконання, що освіта є одним з основоположних прав людини і основою більш справедливого суспільства. Відповідно до логіки дослідження діяльності дитячого музичного театру в умовах інклюзивної освіти ми визначили його домінуючі освітньо-виховні функції, які допоможуть учасникам колективу знайти своє місце в структурі театральної діяльності, зрозуміти необхідність своєї участі в загальній мистецькій справі, яка сприяє самовизначенню, самореалізації, стимулюванню пізнавального інтересу, вихованню почуттів, формуванню вмінь і навичок колективної художньої діяльності дітей і підлітків з особливими потребами. До освітньо-виховних функцій належать естетична, художньо-творча та педагогічна, які ми розглянемо нижче більш детально.

Естетична функція передбачає усвідомлення естетичної мети як вимоги довершеності, формування естетичного ставлення до театру, що дає змогу розкрити творчі здібності дітей і підлітків з особливими потребами, прискорити їхній загальний і мистецький розвиток, збагатити естетичний кругозір і орієнтації завдяки гармонічному художньому або музичному образу, розширити часові, стилістичні межі сценічної дії. Унікальність театрального мистецтва, на нашу думку, може бути естетично зрозумілою, переживатися тільки на основі смислу, від ображеному в певних образах (ролях). Неодмінною ознакою істинного, досконалого, справжнього художнього образу є його здатність продукувати нові смисли. Під впливом художнього твору, його асоціативного поля, інтонації вихованці переживають естетичну радість, емоційно-естетичну насолоду, унікальні життєві

ситуації, яких вони не зазнавали в повсякденному житті. Специфіка театральної діяльності дітей з особливими потребами полягає в тому, що вона надає можливість організовувати окремі корекційно-розвивальні групи, до яких залучаються діти з порушеннями у спілкуванні, страхами, агресією, психомоторною гіперактивністю, загальним розвитком психічного рівня нижче норми, вадами зору, слуху. Погляд, голос, дотик, пряме звертання можуть виявитися для окремих вихованців дуже сильними подразниками, які швидко викликають у них дискомфорт. Їм важко аналізувати художній твір через особливості їхнього мислення і сприйняття. Проте, вправно володіючи власними жестами й виразними рухами, діти й підлітки тонко розуміють усі нюанси комунікації через вираз обличчя, жести й рухи партнера по сцені. Активні мімічні та пантомімічні прояви почуттів допомагають запобігти деяким патологічним емоціям. Завдяки роботі м'язів обличчя і тіла забезпечується активна розрядка негативних емоцій, що супроводжують нервову напругу. Відомо, що практичні вміння й навички в дітей і підлітків з вадами слуху формуються досить повільно, тому загальні закономірності художнього відтворення образів у сценічній дії дають їм змогу пізнати самого себе, краще розуміти емоційний стан і вчинки інших, що сприяє виникненню й розвитку почуттів симпатії, поваги і співпереживання, що є необхідною умовою живого спілкування з іншими учасниками театру. Діти та підлітки вчаться бути терплячими до чужих недоліків, прагнуть повноцінної творчості. Для корекції поведінки агресивних дітей і підлітків ми проводимо комунікативні ігри («Тут щось не так», «Річечка», «Повторюй за мною», «Слухай і виконуй», «Запам'ятай свою позу») та вправи на згуртованість групи. Для емоційного зближення та взаємодії на репетиціях і заняттях ми пропонуємо їм виконати спільну творчу роботу, наприклад, намалювати ескіз до вистави. Для цього попередньо на аркуші паперу малюються фігури героїв вистави, яких слід одягнути у відповідне вбрання, зробити казковий або інший фон. Колективне малювання часто супроводжується музикою, творами відомих українських композиторів-класиків. Така робота сприяє розвитку творчої уяви, комунікабельності, здатності працювати в команді. Власне

образотворча діяльність впливає на поведінку вихованців, вони стають спокійнішими, вчаться прийомів релаксації задля зняття психоемоційної напруги.

Художньо-творча функція дитячого музичного театру в умовах інклюзивної освіти є винятково важливою, оскільки під час її реалізації максимально розкриваються творчі здібності дітей і підлітків з особливими освітніми потребами у створенні художнього образу, який оцінюється ними за ступенем новизни. Аналіз досягнень вихованців театру, спостереження за змінами їхнього настрою під час репетицій дозволяють нам стверджувати, що саме підготовка до вистави може якісно змінити результати їхньої творчої діяльності. Тому керівникові як режисеру потрібно прагнути надати кожному вихованцю дитячого музичного театру можливість максимально задовільнити власні творчі потреби, щоб зробити крок уперед у своєму естетичному, психологічному, освітньому й особистісному розвитку. Зауважимо, що не варто перебільшувати психотерапевтичні та лікувальні властивості певного образу – ролі. Усвідомлення кожним учасником театрального колективу цілісного процесу роботи над роллю сприяють вихованню таких якостей, як терплячість, тактовність, співпереживання, звичка контролювати себе, уміння вести діалог і ставати на позицію свого співрозмовника у сценічній дії. Ми вважаємо, що таким дітям достатньо засвоїти операційно-технічні прийоми спілкування, щоб опанувати характерні особливості театрального образу і подолати певні труднощі творчого перевтілення.

Однією з найбільш суттєвих проблем сучасного дитячого музичного театру є створення яскравого сценічного образу за нових вимог, а саме: досягнення максимальної достовірності за стриманості використання зовнішніх засобів образотворення; збільшення уваги до внутрішнього життя героїв. Аналіз мотивації конкретних вчинків героїв потребують застосування активних методів і прийомів включення акторського «Я» під час репетицій. У цьому контексті найбільше поширення отримали етюди різного характеру, які дають змогу дітям і підліткам з особливими освітніми потребами активізувати власне ставлення до того, що відбувається у сценічній дії. На думку В. Федорова (2011) етюд

прекрасний і як спосіб роботи з молодими ще недосвідченими «маленькими» акторами, і як засіб ефективної практичної перевірки режисерських намірів. Такі етюди, як «Золоті крапельки», «Квітка», «Ласка», «Здивування», «Роздуми», «Цікавість», «Король-Білий гриб не в настрої», «Загубився» побудовані на виразності та співставленні позитивних і негативних рис характеру. Специфічними ознаками творів цього жанру є: настроєвість, лірична напруженість розповіді, діалоги, монологи, жести мови, пантоміма. Керівник театрального колективу має організувати комунікативну ситуацію так, щоб вона була для вихованців комфортною, підкріплювалась приємними враженнями й уникала недоступних форм взаємодії.

У дитячому музичному театрі в умовах інклюзивної освіти особливо важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини. Так, слід зважати на те, що деякі вихованці театрального колективу не можуть сприймати п'єсу на слух унаслідок певних вад, але можуть прочитати її очима, щоб отримати повне враження про неї. Якщо весь театральный колектив дорожить думкою свого товариша і передбачається його безпосередня участь у виставі, варто дати йому можливість ознайомитися з твором наодинці і обов'язково прийти на обговорення й дієвий аналіз п'єси. Індивідуальний підхід до вихованців передбачає застосування керівником важливих досягнень сучасної науки в галузі фізіології, психології, філософії, естетики, які дозволяють вирішувати завдання на належному рівні наукової достовірності й глибини. В такий спосіб народжується генерація керівників нового типу, оскільки вони, поєднуючи практику з теорією, підносять інклюзивну педагогіку на вищий рівень.

Педагогічну функцію дитячого музичного театру в умовах інклюзивної освіти здебільшого реалізує у своїй діяльності керівник, який поєднує дві різні, але близькі професії в одній особі – режисера і педагога. Цим мистецтвом досконало володіли О. Довженко та Лесь Курбас. Важливо, щоб режисер міг мислити категоріями драматурга, «бачити й чути» життя учасників театрального дійства, аналізувати художній матеріал, прагнути по можливості максимально задовільнити творчі потреби дітей і підлітків з особливими вадами розвитку, зацікавити, захопити їх п'єсою, але це слід робити тактовно, залишаючи їм простір для

уяви й творчості, щоб вихованці відчували серйозність участі в театральній виставі та висловлювати свої враження, думки, пропозиції щодо її покращення. За визначенням А. Горбова (2004), режисер – це і організатор творчого процесу, і педагог, і творець, і перший глядач. Такої ж думки дотримується В. Федоров (2011), який зазначає, що режисер-педагог – це майстер організації процесу творчого пошуку вихованцями логіки у сценічному житті персонажа. Він має вміти розкрити, створити, змоделювати подієву природу п'єси, досягти її художньо-образної єдності й ансамблю всіх дійових осіб. На нашу думку, для керівника важливе значення мають навички цілісного художнього аналізу обраного твору на всіх етапах підготовчої роботи. З цією метою режисер-педагог повинен розробити програму відповідно до потреб і можливостей дітей і підлітків з особливими потребами. Програма має розкривати взаємозв'язок елементів твору, послідовність подій у часі, причинно-наслідкові зв'язки між ними, цілісність характерів персонажів, художній контекст, систему виразних засобів, різні прийоми та методи роботи з дітьми тощо. В учасників театрального колективу необхідно сформулювати поняття про художнє значення елементів сюжету, композицію, систему образів, засоби художньо-театральної виразності, вміння визначати на основі загальних вражень і оцінки характерів різні компоненти твору (п'єси) тощо. Режисер-педагог покликаний згармонізувати в органічній єдності педагогічні та театральні завдання. Кожен театральний сезон пов'язано з вирішенням нових педагогічних, психологічних і виховних проблем. Планування роботи над майбутньою п'єсою має свої конкретні цілі і завдання, які вирішуються на заняттях з акторської майстерності (ритміки, акторського тренінгу з розвитку і формування психофізичних здібностей вихованців, сценічного руху та мови, музики і співів) та основ історії розвитку театру та акторської творчості. Навчальні заняття проводить керівник-режисер музичного дитячого театру, але в умовах інклюзивної освіти до роботи доцільно залучати психологів, логопедів і дефектологів. Тільки самовіддана професійна діяльність керівника театру та команди однодумців може забезпечити успіх корекційно-педагогічної і мистецької справи, яка має бути пронизана турботою про дітей і підлітків з особливим освітніми потребами.

Висновки. Отже, визначено провідні освітньо-виховні функції дитячого музичного театру в умовах інклюзивної освіти – естетична, художньо-творча, педагогічна (навчальна, розвивальна, вихована корекційна, терапевтична), які мають соціальний характер і вповні виявляються в тріаді – керівник-режисер, учасники-виконавці, батьки-глядачі. Кожна з цих ланок тріади створює особливу виразову підсистему театрального дійства, який підпорядковується освітньо-мистецькій реалізації спільного творчого задуму.

Дитячий музичний театр, акумулюючи в собі культурну, етичну, естетичну інформації, забезпечує дітям і підліткам з особливими освітніми потребами доступ до культури та мистецтва, руйнує стереотипи ставлення до них, стабілізує психофізіологічний стан вихованців, сприяє розвитку в них самоконтролю, емоційної регуляції поведінки, самореалізації через театральне мистецтво, поліпшує мовні й комунікативні навички.

Перспективи подальших досліджень. Подальшого вивчення потребують проблеми обґрунтування й розробки теоретико-методологічних і науково-методичних підходів до відбору змісту і методики організації музично-театральної діяльності підлітків в умовах інклюзивної освіти.

Список використаної літератури

- Васильєва, Г. (2021). *Формування методичної компетентності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти в умовах інклюзивного середовища*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ.
- Выготский, Л. С. (1991). *Педагогическая психология* (Т. 2). Москва: Педагогика.
- Горбов, А. (2004). *Режиссура видовищно-театралізованих заходів*: посібник. Фастів: Поліфаст.
- Дутчак, У. В. (2007). Естетичне виховання особистості в системі мистецької освіти: сучасні наукові підходи. *Наукові записки. Психолого-педагогічні науки*, 2, 156-159.
- Курбас, Л. (2022). *Філософія театру*. М. Лабінський (Упоряд.); М. Москаленко (Ред., післямова), Д. Лабінська (Ред.). Харків; Київ: Вид-ць Олександр Савчук: Основи.
- Лавриш, І. М. (2008). Методика формування естетичних орієнтацій підлітків засобами дитячого музичного театру-студії (Дис. ... канд. пед. наук). Київ.
- Федоров, В. (2011). *Робота режисера над виставою*: посібник методичних рекомендацій для керівників аматорських театральних колективів. Київ.
- Lisa, Zofia. (1975). *Nowe projekty estetyki muzycznej [zbiór opracowań]*. PWM. Kraków

Iryna Lavrysh

THE EDUCATIONAL AND UPBRINGING FUNCTIONS OF CHILDREN'S MUSICAL THEATRE IN THE INCLUSIVE EDUCATION ENVIRONMENT

The initial hypothesis of this article is to determine the educational and upbringing functions of children's musical theatre in the conditions of inclusive education as a triad: supervisor-director, participants-performers, and parent audience. Each of these links in the triad creates an expressive subsystem, and its

comprehensive complex is subordinated to the sphere of the educational-artistic context of the emergence and implementation of both literary and musical creative concepts since the multifaceted problem of synthesizing arts has been and remains an actual problem of scientific research. A detailed description of the musical sound palette confirmed the validity of our research regarding the objective realization of musical works in performance as a procedural process in the formation of art images of sounds and words, the diversity of their perception of meaning by performers, which is an extraordinary factor in the formation of stage images in a play involving children and adolescents with special needs. Taking this into account, the director should rely on his entire previous background, worldview, general cultural, aesthetic, and pedagogical experience to develop the creative activity of children through theatrical activities, considering their psychological and physical peculiarities.

The purpose of the article is to actualize the role of children's musical theatre as a genre-forming extracurricular institution in the conditions of inclusive education, to determine its educational and upbringing functions, to study the peculiarities of stage action in the artistic reproduction of images, to reveal the significance of the musical palette as an expression of the artistic idea for creating a creative atmosphere of the performance based on artistic-pedagogical experience, and to determine the cognitive needs of children and adolescents with special developmental needs through theatrical activity.

Keywords: *educational and upbringing functions; children's musical theatre; inclusive education; children and adolescents with special developmental needs; theatrical communication.*

References

- Dutchak, U. V. (2007). Estetychne vykhovannia osobystosti v systemi mystetskoï osvity: suchasni naukovi pidkhody [Aesthetic personality education in the art education system: modern scientific approaches.]. *Naukovi zapysky. Psykholoho-pedahohichni nauky [Proceedings. Psychological and pedagogical sciences]*, 2, 156-159 [in Ukrainian].
- Fedorov, V. (2011). *Robota rezhysera nad vystavoïu [Working of the director on the performance]: posibnyk metodychnykh rekomendatsii dlia kerivnykiv amatorskykh teatralnykh kolektyviv*. Kyiv [in Ukrainian].
- Horbov, A. (2004). *Rezhysura vydovyshchno-teatralizovanykh zakhodiv [Directing of entertainment-theatrical events]: posibnyk*. Fastiv: Polifast [in Ukrainian].
- Kurbas, L. (2022). *Filosofia teatru [Philosophy of Theatre]*. Kharkiv; Kyiv: Vydavets Oleksandr Savchuk: Osnovy [in Ukrainian].
- Lisa, Zofia. (1975). *Nowe projekty estetyki muzycznej [zbiór opracowań]*. PWM. Kraków.
- Vasylieva, H. (2021). *Formuvannia metodychnoi kompetentnosti pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity v umovakh inkluzyvnoho seredovyschcha [Formation of methodological competence of pedagogical workers of general secondary education institutions in the conditions of inclusive environment]*. (Extended abstract of PhD diss.). Natsionalnyi pedahohichni universytet imeni M. P. Drahomanova. Kyiv [in Ukrainian].
- Vygotskiy, L. S., Davydova, V. (Ed.). (1991). *Pedagogicheskaiia psikhologiiia [Pedagogical Psychology]*. (Vol. 2). Moskva: Pedagogika [in Russian].

Одержано 13.04.2023 р.